

IMPACT VAN DE COVID-19-MAATREGELEN OP HET PLATTELAND

INHOUD

Impact van de Covid-19-maatregelen op het platteland	1
1 Inleiding.....	2
2 Resultaten bevraging	3
2.1 Methodiek verwerking resultaten	3
2.2 Resultaten	3
2.2.1 Algemeen	3
2.2.2 Sociaal leven, welzijn en beleving op het platteland	4
2.2.3 Voorzieningen, woonkwaliteit en mobiliteit	5
2.2.4 Open ruimte en publieke ruimte	7
2.2.5 Digitalisering	8
2.2.6 Landbouw en lokale handel	9
2.2.7 Bestaande en toekomstige subsidieprogramma's	10
3 Inzichten uit parlementaire besprekingen.....	11
4 Conclusie	12

1 INLEIDING

“De coronacrisis heeft heel wat impact op het platteland. Minister Zuhail Demir, Vlaams minister bevoegd voor Plattelandsbeleid, wenst de gevolgen van de verschillende beschermingsmaatregelen in kaart te brengen. Om de gewijzigde noden van specifieke doelgroepen op het platteland en plattelandsgemeenten in kaart te brengen en een zicht te krijgen op de vragen voor ondersteuning bij het beantwoorden van deze behoeften, organiseert de Vlaamse Landmaatschappij een bevraging bij de leden van de Provinciale Managementcomités en de Plaatselijke Groepen Leader.” (mail ter bevraging)

Op 8 april 2020 werd de vergadering van de Parlementaire commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid gewijd aan een eerste gedachtenwisseling over de aanpak van de coronacrisis op het platteland. Minister Zuhail Demir, bevoegd voor plattelandsbeleid, gaf een algemene toelichting over hoe het plattelandsbeleid mee kan instaan voor het opvangen van de crisis in antwoord op diverse vragen van de commissieleden.

In opvolging van de bespreking in de commissie werden volgende concrete acties ondernomen:

- Oproep aan Provinciale Managementcomités en de Plaatselijke Groepen Leader om bij de volgende projectoproepen te focussen op de socio-economische gevolgen van de coronacrisis
- Organisatie van een bevraging van lokale besturen en organisaties over de noden op het platteland ten gevolge van de coronacrisis

De opzet van de bevraging was eenvoudig. Per email van 30 april werden de leden van Provinciale Managementscomités en de Plaatselijke Groepen Leader uitgenodigd om hun inzichten over de gevolgen van de coronacrisis te delen. Het webformulier bevatte twee open vragen:

1. Welke noden ziet u bij specifieke doelgroepen op het platteland en plattelandsgemeenten ontstaan ten gevolge van de coronacrisis?
2. Welke ondersteuning verwacht u vanuit het Vlaamse Plattelandsbeleid om tegemoet te komen aan de noden ten gevolge en in de nasleep van de coronamaatregelen?

Het invulformulier was beschikbaar tot 25 mei en 71 stakeholders lieten een reactie na. Dit rapport bundelt de verschillende inzichten over de gevolgen van de coronacrisis op het platteland en voor de plattelandsgemeenten.

In de Parlementaire Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid werd de impact en exit uit de coronacrisis nogmaals besproken op 29 april, 13 mei en 24 juni 2020. De samenvatting van deze besprekingen komt eveneens kort aan bod in dit rapport en de inhoudelijke thema's worden vergeleken met de resultaten van de bevraging. De conclusies van dit rapport vloeien voort uit de resultaten van de bevraging en de besprekingen in de parlementaire commissie.

2 RESULTATEN BEVRAGING

2.1 METHODIEK VERWERKING RESULTATEN

In de bevraging, die liep van 30 april tot 25 mei 2020, werd gepeild naar de noden op het platteland ten gevolge en in de nasleep van de coronamaatregelen en welke ondersteuning men verwacht vanuit het Vlaamse Plattelandsbeleid om tegemoet te komen aan deze noden. Het waren open vragen waar schriftelijk op kon worden geantwoord.

De antwoorden zijn niet te traceren naar één bepaald gebied of belanghebbende, behalve bij het gecoördineerde antwoord uit het Westhoekoverleg. De antwoorden zijn divers, behandelen zowel specifieke problemen als algemene noden en zowel concrete suggesties als algemene verwachtingen. Er is geen inschatting gemaakt van de algemene geldigheid van de noden en verwachtingen en de toepasbaarheid van de antwoorden. De antwoorden zijn tijdens de verwerking thematisch gegroepeerd. Deze thema's staan niet los van elkaar, de onderlinge verbanden blijken uit de bevraging. Bij de bespreking van de resultaten worden enkele sprekende citaten uit de respons weergegeven.

De resultaten komen uit een bevraging van plattelandsactoren tijdens een welbepaalde periode van de coronacrisis in het voorjaar 2020 en zijn enkel kwalitatief geanalyseerd. Om op langere termijn hier conclusies uit te trekken voor het Vlaamse platteland worden de indicaties best verder onderzocht en getoetst aan kwantitatieve data. Toch schetsen de antwoorden uit deze bevraging een herkenbaar beeld van reeds gekende plattelandsproblematieken.

2.2 RESULTATEN

2.2.1 Algemeen

De sociale desintegratie ten gevolge van de coronamaatregelen heeft algemene effecten op het psychisch, sociaal en economisch welzijn van de burger, waaronder eenzaamheid, vandalisme, (huiselijk) geweld en een groeiende armoede en inkomensongelijkheid. Deze situaties doen zich ook voor op het platteland en hebben volgens de respondenten specifieke oorzaken en gevolgen. Ze vragen antwoorden en mogelijkheden op maat van het platteland.

In de respons wordt in het algemeen gevraagd om in de crisishulp te werken met een overkoepelende aanpak die gedifferentieerd en op maat toegepast kan worden, met aandacht voor duurzaamheid, een continuëring van bestaande initiatieven en duidelijke communicatie. Er is vraag naar monitoring van spontane initiatieven, het mee in kaart helpen brengen van de noden die ontstaan ten gevolge van de crisis en het in een overzicht bundelen van de maatregelen die genomen worden zodat deze gebruikt kunnen worden in de toekomst. Het is daarnaast ook belangrijk dat er geen versnippering ontstaat van kleine initiatieven die niet kunnen blijven bestaan en dat positieve maatregelen gecontinueerd worden (*"koop lokaal, koop bij de boer, sociale cohesie en draag zorg voor elkaar, ..."*).

De antwoorden op de noden en verwachtingen ten gevolge van deze crisis situeren zich op verschillende bestuurlijke niveaus en verschillende beleidsdomeinen. De lokale besturen staan dicht bij de realiteit en de

specifieke lokale situatie. Overkoepelende maatregelen moeten altijd voldoende rekening kunnen houden met de lokale werkelijkheid.

“De uitdaging op gemeentelijk niveau, om nu het acute stadium voorbij is, een herstelbeleid te voeren is bijzonder groot en kent nog vele onbekenden. Vanuit het Vlaamse plattelandsbeleid verwachten we dan ook dat hiervoor aandacht zal zijn in de eerste plaats om als lokaal bestuur dicht bij de burger, voldoende instrumenten en middelen te verkrijgen. Zowel de netwerken van en tussen mensen, de lokale economie en handel als het ruimtelijk functioneren van ‘open ruimte met verspreide kernen’ vraagt heel wat veerkracht om een uitzicht te bieden op een duurzaam en multifunctioneel buitengebied”

Uit de reacties komen verschillende uiteenlopende standpunten en visies naar boven, zo zijn er respondenten die aangeven dat er nood is aan extra ondersteuning en financiële middelen, maar even goed zijn er respondenten die vinden dat er al voldoende maatregelen genomen worden.

“De vraag dient gesteld of er nood is aan nog een specifieke ondersteuning ten gevolge van de coronamaatregelen vanuit het plattelandsbeleid. Er zijn vele steunmaatregelen ten gevolge van Corona door de verschillende overheden op touw gezet.”

“Begeleidende maatregelen ter versterking van de economische sectoren op het platteland en de financiële slagkracht van plattelandsgemeenten.”

2.2.2 Sociaal leven, welzijn en beleving op het platteland

Noden

In veel plattelandsgemeenten en dorpen is er een sterk verenigingsleven met kansen voor lokale solidariteit. Er is duidelijkheid nodig over hoe deze verenigingen hun werking volledig kunnen heropstarten. Om het sociaal isolement bij doelgroepen als ouderen, jongeren, armen of éénoudergezinnen te doorbreken en de nodige ondersteuning te bieden is het nodig te weten hoe het sociale leven te organiseren en welke maatregelen nodig zijn. Er zal voor sommigen psychische en sociale hulp nodig zijn om de periode voor opstart te overbruggen en zich vervolgens terug te integreren. Onder de doelgroepen zitten ook risicogroepen die angstig zullen zijn om zich terug te integreren, wegens het verhoogde risico op besmetting.

Naast de herstart van het reguliere sociaal-cultureel leven, moeten lokale overheden zich klaarmaken voor een zomeraanbod in de buurt. Een verhoogd binnenlands toerisme zorgt in het algemeen voor een bijkomende druk op het platteland. Dit kan mogelijks conflicteren met de verhoogde nood aan een zomeraanbod voor de plattelandsbewoners zelf en zeker van de kwetsbare doelgroepen.

“Het sociale weefsel is verstoord en meerdere, vaak ouderen, hebben zich noodgedwongen moeten afzonderen. Dit zal terug hersteld moeten worden. Daarnaast zal de kloof tussen armen en rijken vergroten en zullen er meer mensen in armoede terecht komen. Deze zullen goed bereikt moeten worden.”

Verwachtingen

De problematiek van (kans)armoede op het platteland moet verder gericht aangepakt worden en er zijn maatregelen nodig die de cohesie en het sociaal contact op het platteland verhogen. De maatregelen moeten aandacht hebben voor het mentaal welzijn van de landelijke bevolking. Dit kan via vrijwilligers die samen met professionals aan de slag gaan om sociaal isolement tegen te gaan, maar ook via het verenigingsleven, leveringsdiensten, activiteiten in ontmoetingscentra, de inzet van sociale werkers, projecten rond sociale kruideniers en buurtzorg of zorgboerderijen.

“Bijkomend inzetten op dorpenbeleid, om veerkracht te verhogen, netwerken te versterken en zo eenzaamheid tegen te gaan”

“Verder inzetten op ouderenbeleid: sociale hubs met duurzame mobiliteit verder stimuleren, zodat vrijwilligersinitiatieven hierop kunnen inspelen (oproep doen?). Jongeren: dichtbijhuisactiviteiten verder ondersteunen, zodat vandalisme omgebouwd wordt naar actief engagement.”

Wat de verenigingen en vrijetijdssector betreft moet er nagedacht worden hoe deze opnieuw kunnen heropstarten en onder welke voorwaarden socio-culturele verenigingen opnieuw kleinschalige activiteiten kunnen organiseren. De vraag wordt gesteld of er op korte termijn middelen kunnen vrijgemaakt worden om kleinschalige evenementen een kans te geven. Verenigingen die patrimonium in stand moeten houden zonder inkomsten, kunnen geholpen worden door uit- of afstel van huur- of concessiekosten of door de huidige crisis te erkennen als overmacht.

Voor het toerisme in eigen streek en lokale recreatie is er ondersteuning nodig voor de bekendmaking van de verschillende initiatieven en mogelijkheden op het platteland. Daarbij wordt gedacht aan ondersteunende maatregelen voor de ondernemers op het platteland, waaronder bijvoorbeeld het hoevetoerisme, toeristische activiteiten, verblijfstoerisme... Er wordt gedacht aan een zekere flexibiliteit van de financiële sector, zodat de huidige periode zonder inkomsten overbrugd kan worden, maar ook aan een kader dat toerisme en recreatie op landbouwbedrijven extra ondersteunt.

2.2.3 Voorzieningen, woonkwaliteit en mobiliteit

Noden

In vele dorpen was er reeds voor de coronacrisis een uitdoving van de (basis)voorzieningen. Heel wat van de resterende voorzieningen zijn gesloten, onbereikbaar of hebben moeilijkheden om zich aan te passen aan de beschermingsmaatregelen wegens te kleine oppervlakte, te weinig beschermingsmateriaal of te dure investeringen in veiligheidsinfrastructuur. Het gaat hier over buurtwinkels, sociale kruideniers, vormen van zorg zoals dagopvang voor jonge kinderen, ouderen of andere aangepaste zorgverstrekking, armoedeverenigingen, (sociale) dorpsrestaurants, lokale dienstencentra, buurtwerkingen, scholen, zorgboerderijen, etc.

Alternatieven zijn voor velen te duur, te ver, niet beschikbaar of onbekend. Op het platteland zijn er ten opzichte van de stedelijke omgeving minder mogelijkheden om maaltijden af te halen, met voor sommige doelgroepen een eenzijdige voeding of honger tot gevolg.

“Men is op zoek naar producten uit de streek om zo minder naar een grootwarenhuis te gaan. Men herontdekt ook de streek. In de steden vertaalt zich dat door een toename van bezoek aan de

Boeren&Burenmarkt, waarbij het platteland tot bij de consument komt en deze veilig en gezond, eerlijke producten kan kopen. Dit ontbreekt op het platteland voor de consument van de gemeenten.”

Dit drijft het voorzieningenvraagstuk, dat inherent samenhangt met de problematiek van mobiliteitsarmoede, op de spits. Door het verdwijnen van voorzieningen in de buurt moeten plattelandsbewoners zich verder verplaatsen, wat leidt tot een grotere kosten in de budgetten van ouderen, mensen in armoede of éénoudergezinnen. De ondersteunende context om zelfstandig te wonen en werken is veelal verdwenen en er is een grotere afhankelijkheid van zorg- en hulpverleners. Daarom blijft er nood aan een basisaanbod in openbaar vervoer, zorgwerking, basisvoorzieningen en opsporing van verdoken en verspreide armoede. Daarnaast is de kwaliteit van woningen op het platteland meermaals ontoereikend, voornamelijk bij eigendom van 60-plussers en in de huursector. Dit treft meestal mensen met lage inkomens zoals starters, ouderen en kwetsbare huishoudens. Naast de veiligheid van een woning vraagt het ook extra investeringen voor de leefbaarheid van een woning in tijden waar mensen veel meer in deze woning vertoeven.

Het aanbod aan recreatieve mogelijkheden in plattelandsgebieden trekt een groter aantal binnenlands toerisme wat tot verkeersonveilige situaties leidt door een verhoogd aantal trage weggebruikers, verhoogd autoverkeer op landelijke wegen en het landbouwverkeer dat in deze zomermaanden piekt. Veel landelijke wegen zijn niet aangepast aan dit multimodaal gebruik. Er wordt verwacht dat dit in de zomermaanden nog meer het geval zal zijn.

Verwachtingen

Uit de bevraging blijkt dat er nood is aan buurtgerichte ondersteuning voor lokale voorzieningen op het platteland. Via een buurtpuntmodel kan zorgverlening gebiedsgericht aangeboden worden onder de vorm van buurtzorg, en kunnen andere voorzieningen op buurtniveau aangeboden worden in combinatie met ondersteuning van en aan lokale handelaars, horeca en landbouwers.

Kleine gemeenten op het platteland hebben weinig bestuurskracht om zelf initiatieven uit te bouwen. Daarom is er nood aan samenwerking tussen besturen en tussen een bestuur en lokale organisaties en ondernemingen (bijvoorbeeld samen een lokaal dienstencentrum uitbouwen), en aan meer ondersteuning en stimulansen om publiek-private samenwerking in de zorg te bevorderen.

“Vlaamse steun voor de organisatie van buurt- en nabijheidsdiensten op het platteland.”

Uit de respons blijkt dat basisbereikbaarheid en vervoer-op-maat-oplossingen cruciaal zijn voor deelname aan het maatschappelijk leven. Een gebrek aan mobiliteit kan immers een drempel vormen om de juiste zorg of hulp te krijgen, in het bijzonder voor kwetsbare groepen en mensen in vervoersarmoede. Er moet aandacht zijn voor regionale en lokale verplaatsingen en er moet voldoende inspraak zijn door de betrokkenen in het aanbod. Daarnaast is het ook belangrijk om versnippering van allerlei kleine initiatieven te vermijden en in te zetten op duurzame oplossingen op lange termijn. Er moet ook nagedacht worden over oplossingen ter compensatie van het wegvallen van de dienstverlening van de belbus en openbaar vervoer op het platteland in het algemeen. Er werden zeer concrete voorstellen geformuleerd om zorg en hulp toegankelijk te houden voor iedereen en om bestaande initiatieven te ondersteunen: *“voorzie geld voor de voorzieningen voor dagopvang zodat ze hun cliënten kunnen (laten) ophalen (vb. terugbetaling taxiritten, grotere bus met chauffeur,...), werk de financiële*

drempel voor ziekenvervoer en de Minder Mobielen Centrale weg door een capaciteitsvergroting, dit alles gekoppeld aan een elektrisch wagenpark, deelwagens of in afspraak met het openbaar vervoer.”

Ook het stimuleren van duurzaam verplaatsingsgedrag is belangrijk. Infrastructuur moet hieraan aangepast zijn en het publieke domein moet beter ingericht worden om dit te faciliteren (fietsstraten en andere infrastructuur voor fietsmobiliteit, mobipunten, tragewegenplannen, zone 30 in dorpskernen, betere halte-infrastructuur voor openbaar vervoer ...). De vraag rijst of Vlaanderen hiervoor voorbeeldprojecten kan opstarten en ondersteunen en of via uitvoeringsinitiatieven pilootideeën versneld uitgevoerd zouden kunnen worden.

Behalve de inrichting is er uiteraard ook nood aan onderhoud van de landelijke wegen, dit komt nu sterker naar boven door het veelvuldig recreatief gebruik ervan.

Wat betreft het landelijk verkeer is wederzijds respect tussen de verschillende gebruikers een belangrijk aandachtspunt, hierop kan ingezet worden door bijvoorbeeld campagnes en een betere toepassing van het verkeersreglement. Momenteel worden bijvoorbeeld de snelheidsregels onvoldoende nageleefd, wat zorgt voor gevaarlijke situaties op deze landelijke wegen.

Wat betreft de woningmarkt is er vraag naar een beleid dat ook op het platteland inzet op woonformules waar gezinnen, ouderen, kwetsbare groepen kwaliteitsvol kunnen wonen en een verbetering van de woningen in het huursegment.

“De woningaanbieders op het platteland kunnen een verschil maken door te kiezen voor woonformules waar gezinnen, ouderen; kwetsbare groepen kwaliteitsvol kunnen wonen. Dit zijn woningen met voldoende licht en ruimte, met plaats voor spel en groen en goed verbonden met voorzieningen in de nabijheid. De juiste keuze van de energievorm kan op termijn ook collectieve voordelen opleveren.”

“De huursector op het platteland is ondermaats. Dit vraagt eigen investeringen (sociale huisvestingsmaatschappij) en een goede coördinatie richting private verhuurders.”

2.2.4 Open ruimte en publieke ruimte

Noden

Er is nood aan kwalitatieve buitenruimten om te vertoeven. Dit zijn pleinen en buurtnatuur die toegankelijk en beleefbaar zijn, zowel om te spelen als om te rusten.

“Voor wie klein woont en kinderen heeft, is ‘buiten’ een belangrijke aanvulling. Voor de jongeren is de inperking van de semi-publieke ruimte een serieuze handicap. Zowel spelen, als studeren, sporten of generatiegenoten ontmoeten gebeurt buiten.”

“De natuurgebieden van ANB en Natuurpunt kunnen de toestroom amper aan en liggen vaak niet op wandelafstand van de wooncentra. Dat zorgt ook voor overdruk in die gebieden. Er is dringend nood aan meer oppervlakte natuur zodat de toevloed van mensen verspreid kan worden en er is dringend nood aan verhoogde handhaving.”

Verwachtingen

De respondenten geven aan dat het recreatief medegebruik van zowel landbouwgebieden als natuurgebieden in stijgende lijn gaat, waardoor de draagkracht van deze gebieden onder druk komt te staan. Het is dan ook cruciaal dat er bijkomend ingezet wordt op meer en betere open ruimte. Dit kan onder andere via meer buurtnatuur en plekken voor ontmoeting, de creatie van nieuwe natuur in de buurt van woonkernen en de aankoop van nieuwe natuurgebieden, het creëren van en inzetten op mogelijkheden tot recreatie en beleving in de open ruimte, erfgoed in een groen kader, respect voor de open ruimte, lokale wandellussen doorheen de dorpskernen, strijd tegen zwerfvuil... Dit alles gaat zowel over fysieke inrichting en heraanleg van de publieke open ruimte als over toegankelijkheid, sensibilisering en promotie.

“De publieke ruimte met o.a. gemeentewegen, is zodanig in te richten dat ontmoetingen en mensen leren kennen in optimale omstandigheden kan gebeuren. Dit vraagt soms heraanleg van openbare pleinen en straten en het toegankelijk maken (of in stand houden) van vergaderinfrastructuur en ontmoetingscentra. Leegstaand patrimonium biedt eveneens kansen.”

“Meer aankoop en beheer van natuurgebieden. Nieuwe natuur creëren in de onmiddellijke omgeving van woonkernen, het landschap terug vernatuurlijken, meer boswachters inzetten voor controle, vrijwilligers van Natuurpunt ondersteunen in hun werk en bij handhaving in hun gebieden.”

“Indien we toeristen en recreanten voldoende willen spreiden en verder bouwen op bestaande tendensen: recreatief medegebruik van zowel landbouwgebieden als natuurgebieden kent meer belangstelling waardoor draagkracht van gebieden onder druk komt te staan. Aandacht voor piloottrajecten rond 'right of way' of gebruik van oevers voor wandelpaden, al dan niet in combinatie met overeenkomsten.”

2.2.5 Digitalisering

Noden

Door de coronacrisis is de digitalisering plots in een versnelling gekomen. Tegelijkertijd is er op het platteland een grote digitale ongeletterdheid, een tekort aan materiaal en op meer afgelegen plekken soms een slechte internetverbinding. Digitalisering als hulpmiddel om zich te organiseren, om sociaal isolement te doorbreken, om te werken of om benodigdheden te bestellen, is niet voor iedereen evident. De digitale cultuur is voor velen gekoppeld aan onbetaalbare kosten. Dit maakt het net moeilijker om kwetsbare doelgroepen te bereiken, waardoor vele organisaties contact verloren hebben met een deel van hun leden. Er moet dus blijvend ingezet worden op meerdere vormen van communicatie en op hulp voor de digitaal onmogelijken.

Verwachtingen

Uit de respons blijkt een vraag naar een uitbouw van een evenwaardige infrastructuur voor supersnel internet op het platteland. Er moet geïnvesteerd worden in een performant en betaalbaar mobiel netwerk over het hele grondgebied. Behalve de technische aspecten is het ook belangrijk om blijvend in te zetten op het dichten van de digitale kloof en het aanbieden van digitale vorming voor bepaalde doelgroepen. En hoewel een performant

en betaalbaar netwerk bijzonder belangrijk is, mag ook de niet-digitale communicatie niet uit het oog verloren worden voor zij die (nog) niet digitaal mee zijn.

“Het is belangrijk dat op het platteland een evenwaardige infrastructuur uitgebouwd wordt inzake supersnel internet. Ook landbouwbedrijven, die op vraag van de maatschappij afgelegen in het landelijk gebied liggen, moeten hiervan kunnen gebruik maken. De overheid moet voluit investeren in digitalisering en een performant en betaalbaar mobiel netwerk over het hele grondgebied.”

2.2.6 Landbouw en lokale handel

Noden

De respondenten melden een crisis in de reguliere landbouwsector door de dalende prijzen vanwege een lagere afzet en dus ook een grote hoeveelheid overschotten. Daarnaast is deze periode de drukste van het jaar voor landbouwers, waar ze nood hebben aan seizoenarbeiders. Wegens het sluiten van de grenzen is er aan deze een groot tekort. Vele landbouwbedrijven zitten in financiële problemen door blijvende kosten en afbetalingen. Zeker jonge landbouwers en vrouwen in landbouwgezinnen komen hiermee in een preciaire situatie. Ook andere lokale handelaren en organisaties kampen met deze problemen. De mogelijkheden om bijvoorbeeld eetdagen, festivals, kermissen en andere lokale evenementen te organiseren voor het compenseren van een jaarwerkingskost zijn ook uitgesloten.

“LIV, Landelijk Infopunt voor vrouwen, krijgt nu veel adviesvragen als gevolg van de coronacrisis: wettelijke regeling, financiële moeilijkheden, pensioenvragen, vragen bijkomend inkomen genereren, huiselijk geweld, eenzaamheid en isolement.”

Daarbij komt dat er een verhoogd aantal conflicten zijn tussen landbouwers en andere plattelandsbewoners door een verhoogde aanwezigheid van deze laatste, wat extra belasting creëert voor de landbouwsector in deze moeilijke tijden.

Voor landbouwers die reeds hebben ingezet op verbreding met bijvoorbeeld hoevetoerisme en korte keten, of die hier op willen inzetten is er ook nood aan ondersteuning omwille van het plotse inkomensverlies. Verbreding vraagt investeringen in bijvoorbeeld verpakking, digitalisering, vermarkting op de boerderij of bij andere afzetkanalen, toegankelijkheid, striktere uitwerking van hygiënemaatregelen, etc. Landbouwers die hier al deels op hadden ingezet hebben dus reeds investeringen gemaakt en financiële moeilijkheden opgelopen tijdens de quarantaine. Dit geldt eveneens voor vele lokale handelaren.

“Tot slot is het belang van de lokale voedselproductie sterk naar voren gekomen. Het verder en meer ondersteunen van lokale landbouwers om o.m. ook hun melk, fruit, groenten e.d. bij hun eigen bedrijf of bij de lokale supermarkt aan te bieden, moet naar voren kunnen komen. De traditionele landbouw zal nog meer onder druk komen te staan (nu zijn bijvoorbeeld de melkprijzen aan het zakken) en jonge landbouwers zullen uit het vak stappen terwijl ze mits een juiste herscholing waardevolle spelers kunnen blijven.”

Tot slot geven de respondenten aan dat er kans is op financiële gevolgen en risico op verlies werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Deze bijkomende werkloosheid meer vraagt van de sociale economie, de welzijnsvoorzieningen en tewerkstellingsinitiatieven. Omwille van de financiële impact op deze bedrijven en organisaties zal hier net minder tewerkstellingscapaciteit zijn.

“Begeleidende maatregelen voor de doelgroepen uit het platteland die economisch getroffen worden door de crisis: nood aan ondersteuning van werknemers inzake herscholing, ondersteuning van werkgevers inzake transitie, met echt maatwerk op het regionale niveau.”

Verwachtingen

Uit de respons blijkt een uitgesproken vraag naar een goede ondersteuning (niet enkel financieel) voor de landbouwers die inkomensverlies hebben omwille van de crisis.

De voorbije periode is duidelijk geworden dat korte keten de wind in de zeilen heeft. Verder inzetten op korte keten en lokale afzet (vb. op het eigen bedrijf via lokale thuisverkoop, afzet via lokale handelaars, boerenmarkten...) kan via sensibilisering, promotiecampagnes, opleidingen (vb. vormingen voor transitie naar korte keten of opleidingen rond e-commerce, sociale media, digitaal betalen...), ondersteuning voor netwerk van hoefwinkels, meer animatie rond lokale thuisverkoop, boerenmarkten, streekproducten, korte keten-acties, automaten landbouwproducten,... Behalve ondersteuning van de landbouwers voor lokale landbouw is ook het in kaart brengen van de korte keten op het platteland belangrijk, zodat dit een blijvend aanbod wordt, ook na de crisis. Daarbij moet er ingezet worden op aanpassingen i.f.v. nieuwe technieken, digitalisering, duurzame ontwikkeling en het vermijden van sociale uitsluiting.

“Het meer in kaart brengen van de korte keten op het platteland. Dit zou nu een momentum zijn geweest om deze meer kenbaar te maken, doch zijn deze land- en tuinbouwers meer op zichzelf gericht. Is wat jammer als je merkt dat in de steden via oa platforms Boeren&Buren hier meer vraag naar is. Graag ondersteuning en bij aanvragen voor hoefwinkels de flexibiliteit om deze te realiseren. Dat het niet nu enkel in nood is dat landbouw inspringt maar ook na Corona nog als een volwaardige partner wordt aanschouwd.”

“Bijkomende middelen vanuit het plattelandsfonds voor de promotie van de lokale land- en tuinbouw”

Om gepaste maatregelen te nemen voor de uitdagingen waarvoor de sociale economie sector komt te staan, verwacht men een goede monitoring en wederzijds overleg met de koepelorganisaties. Concrete noden en verwachtingen konden nog niet benoemd worden.

2.2.7 Bestaande en toekomstige subsidieprogramma's

Uit de respons blijken ook enkele aandachtspunten voor de bestaande subsidieprogramma's. Men verwacht dat er een mogelijkheid is/komt om de plattelandssubsidies aan te wenden om tegemoet te komen aan de noden die ontstaan door de crisis. Toekomstige subsidieprogramma's zouden dan weer inhoudelijk nog meer moeten

focussen op duurzaamheid, meer buurtnatuur en ontmoetingsplekken, lokale producten, ontharding, vergroening, klimaatadaptatie, digitale kloof, vereenzaming...

“Mogelijkheid om binnen de subsidieprogramma's in te spelen op bovenstaande noden vanuit de provincie over lea-dergebieden heen door in te zetten op digitale media in kwetsbare gezinnen, een dorpenbeleid waarin sociale netwerken een plaats krijgen, dorpspunten waar mensen kunnen werken met voldoende afstand tot elkaar,...”

“Inhoudelijke focus vd toekomstige programmaperiode nog meer op duurzaamheid (oa korte keten, maar ook klimaatadaptie, ontharding, vernatting, vergroening (bebossing, aanplant houtkanten), kernversterking, CO2-neutraliteit, enz) richten.”

Daarnaast formuleerden enkele respondenten projectspecifieke verwachtingen die individueel beantwoord worden.

3 INZICHTEN UIT PARLEMENTAIRE BESPREKINGEN

In de Parlementaire Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid werden de vergaderingen van 8 april¹, 29 april², 13 mei³ mei en 24 juni⁴ gewijd aan gedachtenwisselingen over de impact van de coronacrisis op het platteland. Minister Demir gaf telkens een toelichting op vooraf bezorgde vragen en bezorgdheden van de leden van de commissie.

Inzichten/Conclusies uit de bespreking in de commissie zijn:

- Armoede en vereenzaming zijn problematieken die een verhoogde aandacht verdienen
- Structurele versterking van spontane initiatieven van nabuurschap op het platteland
- Opschaling zoeken voor landelijke mobiliteit voor vervoersarme doelgroepen
- Toepassing van maximale flexibiliteit voor subsidiesbinnen het Europese regelgevend kader
- Klemtoon op landschapskwaliteit -en zorg binnen het plattelandsbeleid vanuit multifunctionele visie op open ruimte en het belang van nabije open ruimte en groen.
- Belang van korte keten in de appreciatie van het platteland
- Inzetten op Leaderprojecten als hefboom voor het plattelandsbeleid na de coronacrisis
- Versterken van het beleid voor plattelandstoerisme

¹ <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1556181>

² <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1557874>

³ <https://www.vlaamsparlement.be/commissies/commissievergaderingen/1387878/verslag/1389890>

⁴ <https://www.vlaamsparlement.be/commissies/commissievergaderingen/1397828/verslag/1406219>

4 CONCLUSIE

Er is een overeenkomst tussen de thema's waarin de resultaten van de bevraging gegroepeerd kunnen worden en de inzichten uit de besprekingen van de parlementaire commissie Landbouw, Visserij en Platteland. Vooral wat betreft de noden op het platteland worden dezelfde bezorgdheden aangestipt zoals vereenzaming, het belang om verder in te zetten op korte keten landbouw, digitale omschakeling en een aanbod van nabije multifunctionele groene open ruimte. Uit de respons van de bevraging blijken verschillende gedifferentieerde noden op het platteland in de (verbrede) landbouwsector, lokale dienstverlening en sociale verenigingsleven. Ondanks deze diversiteit kan geconcludeerd worden dat bestaande evoluties en problematieken op het platteland scherpgesteld werden door de coronacrisis zoals multifunctioneel ruimtegebruik, vergrijzing, zorgnoden, lokale voedselvoorziening, armoede en de nabijheid van dienstverlening o.a. een mobiliteitsaanbod.

Uit de verwachtingen t.a.v. het plattelandsbeleid om de impact van de coronacrisis op te vangen, blijkt de diversiteit nog meer. De diverse antwoorden leiden niet tot één algemene conclusie, maar schetsen wel vanuit verschillende perspectieven een beeld van de specifieke noden op het platteland en van de nodige maatregelen.

De specificiteit van de noden op het platteland t.o.v. algemene noden komt zowel aan bod in de commissiebesprekingen als in de respons van de bevraging. Terwijl de bevoegdheid van het plattelandsbeleid op Vlaams niveau ligt, zijn voornamelijk de federale en lokale overheid aan zet bij het uitvoeren en toepassen van de verschillende coronamaatregelen inzake sociale afstandsregels en verplaatsingsgedrag. Het belang van het lokale bestuur op het platteland in combinatie met het vormen van allianties op streekniveau worden aangestipt in de bevraging. Uit de commissiebesprekingen wordt de samenwerking binnen Leader aangehaald als hefboom om de exit uit de coronacrisis mee op te vangen.

We stellen vast dat de bevraging bevestigt welke noden en problematieken er zijn op het platteland en dat die versterkt zijn door de coronacrisis. De verwachtingen t.a.v. het Vlaamse plattelandsbeleid zijn zeer ruim en vragen afstemming met antwoorden en initiatieven uit verschillende andere beleidsdomeinen zoals welzijn (armoede op het platteland, verenigingsleven), toerisme (lokale recreatie), landbouw (korte keten), omgeving (nabije groene recreatie) en binnenlands bestuur (bevoegdheden lokale besturen). Voor de verwachtingen die opgenomen kunnen worden in het plattelandsbeleid is een integratie ervan in het Vlaamse plattelandsbeleid zoals opgenomen in de beleidsnota Omgeving 2019 – 2024 met de drie beleidsaccenten (circulair ondernemerschap in de bio-economie, levendige en leefbare dorpen en landschapskwaliteit en -zorg) mogelijk.